

Húsz év Budapesten

16 Budapest székesfőváros a három évenként kiadásra kerülő Arany János-éremmel költői munkásságáért az idén Szabó Lőrincet tüntette ki. Az ünnepélyes tanácsülésen Némethy Károly tanácsnok üdvözlőbeszéde után a költő az alábbi szavakkal köszöntö meg a kitüntetést.

Igaz szívből köszönöm az Arany János emléklakettet, amellyel mint költőt, Budapest székesfőváros nevében kitüntettek.

Semmi okom leplezni, vagy éppen tagadni, hogy a tiszteletadás jólesett és meghatott. Mikor hírért vettem a döntésnek, az az érzés futott át rajtam, amely mindnyájunkat elfog, valahányszor megtudjuk, hogy szeret bennünket valaki, akit mi már előbb szeretünk és csodáltunk. Aztán elgondolkoztam ezen az érzésen s néhány perc alatt szinte megint átéltem mindazt, ami yelem, a magyar vidék egyik fiával, huszonkét év alatt Budapesten történt.

Legerősebben két kép elevenedett meg az emlékeimben.

Az első az a pillanat volt, amikor tizennyolc éves koromban egy késő novemberi éjszakán ideérkeztem és a debreceni gyorsról leszállva, még katonaruhában, de már civil diák-szívvvel, egyik kezemben egy nagy cipóval, melyet az édesanyám sült útravalónak, a másikban egy könyvektől dagadó kofferrel, teljes idegenségben és tanácstalanságban megálltam a holdfényes, hideg és üres Baross-téren, a Keleti-pályaudvar legfelső lépcsőfokán. Itt voltam a vonzó és ijesztő nagyvárosban, ahová pénz nélkül és rokontalanul felköltözni szinte forradalmi vakmerőségnek számított a családukban. Egész lelkem egyetlen köszöntés volt a Város felé. De aztán egyszerre nagyon megijedtem: Urísten, mit kell most csinálni, hova hajtom le a fejemet ebben a közönyös körengetegben, hogyan lehet itt megélni?

Aztán dobogó szívvel, idegeimben egy kis titkos ünnepélyesség borzongásával, kitöltöttem az első bejelentőlapot, amit a Hivatal minden további nélkül tudomásul vett; budapesti lakos lettem, belemerültem egymillióegyedik porszemnek a milliós sivatagba, s ahogy teltek a napok, majd hónapok és az évek, mégiscsak csináltam valamit, amiből úgyahogy megéltem. Már voltak barátaim, egyre több ismerősöm, az élet egybeszötte életemet az igazi fővárosiakéval, anélkül, hogy magának a Székesfővárosnak erről külön tudomást kellett volna szereznie. Ebben az időben szegényen is gazdagnak éreztem magamat, csak azért, mert Budapesten éltem. Magyarország legérdekesebb, legizgatóbb természeti alakulatának, képződményének tekintettem a városomat, s hogy egy kicsit mindeddig mégis idegen maradtam, azt csak akkor vettem észre, amikor először költöztem benne főbérleti lakásba.

Akkor talán már 1927-et mutatott a naptár. A VIII. kerületi Gólya-utcában új harmadik emeletet húztak egy régi házra és én jó néhány esztendei albérllői hányódás után végre a magam fészkében. Ekkor vertem igazán gyökeret Budapesten. Órákig időztem, feleslegesen a készülő új lakásban (amelyről verset is írtam), s néztem, hogyan gyalulják le a parkettet, hogyan festik ki kedvem szerint a falakat, — még idegen volt a lakás, de ahogy a versemben írtam, máris az volt, ami a bogárnak a páncél s ostromolt katonának a fedezék. Volt már igazi otthon, ahol lehajthattam a fejemet, s igazán szívem mélyéből sóhajtott fel a versem:

... be védtelen
voltam eddig, fázó és meztelen,
s be jó lesz most, csupaszság évei

után e szép, friss falakat
új ruhaként magamra ölteni!

S hozzá ezek a falak éltek, szépek, tiszták voltak, rejtett csövekből víz és fény ömlött, csak hozzá kellett nyúlnom egy csaphoz, csak fel kellett kattintanom a villanyt! Mint Mózes a vén szikla előtt, éreztem, hogy:

úgy állok én is a csoda előtt:
fényt fejek a falból, vizet, erőt,
élő villanyt a halott
kövek husából...

és felujjongtam, hogy

... él ez a kő
s a benne lüktető

kapcsolókat és vezetékeket
valami nem-ismert Közösség
küldte hozzám, hogy életemet
szomszéd sorsokkal összekössék
s vezetve mind (együtt s rejtelmesen,
ahogy a Föld egyszerre vezet
és egy tengerbe kis és nagy folyóit),
így szóljanak: — Érezd bennünk a lelkek
egységét, mint tíz ujj érzi egymást,
mikor imára kulesolódik!

A saját lakás és ami vele jár, volt a második legmélyebb élményem, mint budapesti embernek. Azóta aztán igen sok minden történt, igen sok fáradtság és gond, és néha valami szép és jó; egy részüket sikerült elmondanom a köteteimben. Később gyorsulni kezdett az évek járása felettem s ma már életemnek a nagyobbik fele fűz Budapesthez: halottak egész sora köt e város, e föld multjához és gyermekeim és sok munkám a jelenéhez és a jövőjéhez.

Ma negyvenéves vagyok. Minden porcikájában megismertem és megszoktam Budapestet. A bentlakókból úgyszólván benszülött lett. Azt hittem, már nem ér meglepetés a városom részéről. S ezen a héten mégis ért.

A meglepetés ez a szép érem volt, húszévi költői és írói munkásságom megtisztelése. A közösség, melynek a megdobbanó szívvel írt első bejelentőlapon titokban és szív szerint többet reméltem tudomására hozni egy vidéki diák érkezésénél, most válaszolt: most fogadta jelentkezését a fiatal magyar jövevénynek, aki azon a novemberi éjszakán, szorongva és reménykedve körülnézett a Keleti lépcsőiről, és aki, nem tudván, hogy mit kell tennie, húsz éven át azt tette, amit érzett.

Köszönöm a választ, köszönöm, hogy most, mikor megjött az ideje, Budapest ilyen szeretettel viszonzozza a régi köszöntést.

SZABÓ LŐRINC

Budapest Székesfőváros Arany János-érme